

# NEELTJE JANS

## VERSLAG VAN DE EXCURSIE NAAR DE BOUWPUT IN DE OOSTERSCHELDE

Pieter A.M. Gaemers

Deelnemers: Poppe de Boer, Martin Cadée, Maarten Fischer, Pieter Gaemers, familie Haverkamp (4 personen), Leen Hordijk, Anton Janse, Arie Janssen met zoon, Salomon Kroonenberg metechtgenote, Frans Maatman, familie Hans Niesen (4 personen), Herman Nijhuis, familie Prins (3 personen), Han Raven met echtgenote en vader.

Op zaterdag 12 mei 1984 werd voor de tweede maal een WTKG-excursie gehouden naar het bouweiland Neeltje Jans, waar de pijlers voor de stormvloedkering in de Oosterschelde gebouwd worden. De eerste excursie hierheen was alweer een vlinke tijd terug gehouden, namelijk op 20 oktober 1979 (zie Afzettingen, eerste jaargang, februari 1980). Een belangrijke reden om deze excursie dit jaar weer te houden, was dat dit waarschijnlijk de laatste gelegenheid zou zijn om hier het geologische profiel te zien.

De oorspronkelijk steile en kale wanden van de omvangrijke bouwput hebben lange tijd aan geologen de mogelijkheid gegeven om boeiende gegevens op sedimentologisch en aktuopaleontologisch gebied vast te leggen, die op andere wijzen niet te verzamelen zijn. Met name de vakgroep (taakgroep) Sedimentologie van de Rijksuniversiteit Utrecht, maar ook geologen van de Rijksuniversiteit Leiden, hebben hier veel onderzoek verricht.

Een week voor de excursie leek het aantal deelnemers beperkt te blijven tot slechts vier personen, en onze onvolprezen geologisch secretaris had kort voor de excursie een tiental aanmeldingen, zodat het voldoende leek om Rijkswaterstaat vergunning te vragen om met vier auto's op het terrein te komen. Dit gaf wat problemen, want het uiteindelijke aantal deelnemers bedroeg maar liefst 26. De man in het "douanekantoortje" bij de toegang tot het terrein liet zich helaas niet vermurwen, zodat enkele auto's een paar keer heen en weer moesten rijden om iedereen in de bouwput te krijgen. Tussen half elf en elf uur was iedereen ter plekke.

Aangekomen in de bouwput was de eerste indruk die men van de ontsluiting kreeg nogal teleurstellend. Er was namelijk maar in een klein hoekje van de put nog een profiel te zien. Overal elders was de wand minder steil gemaakt, geegaliseerd en met steenstort bedekt. Ons werd verteld dat dit noodzakelijk was om grootschalige zandverstuiving te voorkomen. We mochten dus nog blij zijn, dat Rijkswaterstaat een klein gedeelte had open gehouden voor geologische excursies. Excursieleider Poppe de Boer deelde kopieën uit van een deel van een utrechtse excursiegids. Aan de hand van deze uitvoerige en rijkgeïllustreerde informatie hield Poppe een algemene inleiding en gaf daarna uitleg over het ontstaan van het onderste gedeelte van het profiel, dat voornamelijk uit mega-schevegelaagdheden is opgebouwd. Dit gedeelte van het profiel was bijzonder fraai uitgerepareerd door weer en wind, zodat dit menig deelnemer later verleide tot het maken van foto's en dia's, daarbij geholpen door een gunstige zonnestand.

Het hogere deel van het profiel was gedeeltelijk bedekt door afgestort zand, gedeeltelijk ook begroeid geraakt. Han Raven vertelde ons over de ontwikkeling van dit gedeelte, waarin vooral een flinke serie opeenvolgende jaarlagen van belang is. Voor een beschrijving van het profiel wil ik trouwens verwijzen naar het eerdergenoemde verslag van de eerste excursie naar Neeltje Jans.

De gedegen uitleg van Poppe en Han werd heel wat keren onderbroken door bussen en personenauto's vol toeristen die de deltawerken kwamen bezichtigen en die allemaal langs de ontsluiting kwamen. We kregen uitgebreid de gelegenheid om het profiel te bestuderen en er verder over te discussiëren. Sommigen verzamelden ook wat schelpen en één deelnemer vond zelfs een werfel van een kabeljauwachtige. Het hogere deel van het profiel werd hier en daar schoongespit, waardoor enkele duidelijke jaargelaagdheden bestaande uit een meer zandig wintergedeelte en een meer kleiig zomergedeelte zichtbaar werd. Hierin konden we soms fraaie graafstructuren zien van Spisula subtruncata, de halfgeknotte strandschelp, die zich tijdens de sedimentatie omhoog gewerkt hadden. Daarbij konden we ook verbreding van deze verticale structuren naar boven toe zien, waaruit blijkt dat de schelpdieren snel groter werden.

De excursie verliep in een plezierige, ontspannen sfeer. Haast was er niet, want er was alle tijd om de details te bekijken. Het weer zat ons ook mee. Het was weliswaar vrij fris en er stond een flinke bries, maar daar hadden we in de put weinig last van. De zon scheen dikwijls uitbundig. Dit was een heel verschil met de sombere, regenachtige dagen die aan de excursie voorafgingen.

Er werd ergens halverwege de helling een handboring met een edelmanboor gezet om het verschil tussen een ontsloten wand en een boorsectie in hetzelfde profiel te zien. In de boring waren de fijnere structuren natuurlijk niet zichtbaar; wat restte waren voornamelijk de zand-klei afwisselingen. Wat opviel was, dat er zo weinig schelpen in de boormonsters zaten. Dat was ook het geval in de schoongestoken stukjes van het hogere profiel, terwijl er aan de oppervlakte toch heel wat schelpen te vinden waren, vaak zelfs in laagjes geconcentreerd. Ze konden dus niet van de helling afgerold zijn. De ware aard verloochent zich niet. Het was dus niet verwonderlijk, dat onze "boormeester" Leen Hordijk aan de boor stond. Ook de door-douwers Martin Cadée en Herman Nijhuis waren aan de boor te vinden, terwijl Anton Janse de boorbeschrijving maakte. Het lukte met het boren niet om de basis van de put te bereiken. Na 5,60 meter kwamen de boorders niet dieper meer, doordat toen steeds teveel zand van de zijkant van het gat naar beneden viel bij het laten zakken van de boor. We waren een opvallend groepje in de put, vooral wanneer de boorstangen uit het gat waren. De busladingen toeristen die door de bouwput langskwamen, keken dan ook stevast allemaal omhoog en je kon de verbazing op hun gezichten lezen. Het was een komisch tafereeltje.

In de loop van de middag vertrokken we bij stukjes en beetjes (i.v.m. het geringe aantal auto's) naar het informatiecentrum van de Oosterscheldewerken. Daar was het ongelooflijk druk, want hier kwamen alle toeristen terecht die we in de bouwput langs zagen komen. Het was dus onvermijdelijk, dat ons gezelschap toen in kleinere groepjes uit elkaar viel. We bezichtigden de tentoonstelling en keken naar de film over de Oosterschelddam. Buiten gekomen vonden we elkaar weer terug en gingen de meeste excursiegangers tussen drie en vier uur huiswaarts.

Voor de liefhebbers had Anton Janse nog een strandwandeling in petto. We besloten naar het zuidwestelijke strand van Goeree te gaan, dat bekend staat onder de naam De Springer. De groep was aardig uitgedund en behalve Anton deden Martin, Leen, Herman en ikzelf hieraan mee. We begonnen op het punt waar de Brouwersdam aan Goeree vastzit. Aan de Noordzeekant daarvan ligt een kleine vluchthaven die door Rijkswaterstaat is aangelegd. Daar ontmoeten we twee mannen in waterskipakken die mossels aan het vissen waren. Dat deden ze met een kornet dat ze langzaam achter hun speedboot over de bodem trokken. Ze vingden niet alleen mooie grote mossels maar o.a. ook vrij veel vis, zodat ondergetekende helemaal in zijn nopjes was. Naast grote

aantallen platvissen die in het Noordzee-kustwater gebruikelijk zijn, kwamen vrij veel zeedonderpadden voor. Ook enkele puitalen en verrassend genoeg ook drie zwarte grondels werden buitgemaakt. Deze laatste soort is sinds de afsluiting van het Veerse Meer in dat water erg talrijk geworden en kwam voordien niet of nauwelijks in onze wateren voor. Leen en ondergetekende mochten ieder een keer meevaren in de speedboat bij het trekken van de kor.

Het strand leverde vooral veel gave doubletten van de mesheften *Ensis arcuatus* en *Ensis minor* op. Er stond een harde wind die het droge zand deed stuiven. Daardoor was veel fijn gruis door een dun zandlaagje bedekt. Toch konden we wat van dit fijne spul verzamelen. De meest gevonden fossiele schelp was *Corbicula fluminalis*, waarvan soms grote exemplaren opgeraapt werden.

Tenslotte bekeken we in Brielle bij Leen Hordijk thuis een deel van zijn indrukwekkende collectie fossielen uit zijn eigen boringen, die hij niet ver van zijn huis maakt. We kregen ook een aantal exemplaren aangereikt met de vraag of we deze op naam konden brengen.

We kunnen terugzien op een geslaagde excursie waarop veel nieuwe gezichten gezien werden en die de werkgroep twee nieuwe leden opleverde. Schrijver dezes is tot 's avonds laat nog bezig geweest met het uitprepareren van de otolieten uit de meegebrachte vissen.

#### Literatuur

Berg, J.H. van den, 1980. Field course guidebook on clastic tidal deposits in the SW Netherlands.- Rijksuniversiteit Utrecht, Institute of Earth Sciences, Comparative Sedimentology Division, 67 p.

(with contributions by) Berg, J.H. van den, P.L. de Boer, T. de Mowbray, S. D. Nio, H. Raven, C. Siegenthaler, M. J. Visser & C. S. Yang, 1983. Field course guidebook on clastic tidal deposits, SW Netherlands, 1983 August 29 - September 2.- Comparative Sedimentology Division, Institute of Earth Sciences, Rijksuniversiteit Utrecht.

Vaessen, Lenard, 1980. Korte excursie naar bouweland Neeltje Jans.- Afzettingen, 1 (1): 6-7.

---

---

Uit de mededelingen van de B.V.P. (Belgische Vereniging voor Paleontologen) werd vernomen dat Maxime Glibert, de bekende auteur van werken over o.a. het Oligoceen en Mioceen in Frankrijk en België, in september is overleden.

De redactie.